

Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru

Cynllun Iaith Gymraeg

Cynllun Iaith Gymraeg a baratowyd yn unol â Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 (y Ddeddf) a'r Cod Rheoliadol ar gyfer Cymdeithasau Tai yng Nghymru, Llywodraeth Cynulliad Cymru, Mawrth 2006.

Derbyniodd y Cynllun gymeradwyaeth Bwrdd yr Iaith Gymraeg o dan adran 14(1) y Ddeddf ar 25 Mawrth 2010.

1. DATGANIAD AGORIADOL

Nod y Cynllun:

Mae Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru wedi mabwysiadu'r egwyddor, wrth gynnal busnes cyhoeddus yng Nghymru, y bydd yn trin y Gymraeg a'r Saesneg ar y sail eu bod yn gyfartal. Mae'r cynllun hwn yn nodi sut y byddwn yn gweithredu'r egwyddor honno wrth ddarparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru.

Amcanion:

- galluogi pawb sydd yn defnyddio gwasanaeth neu drafod gyda'r Gymdeithas i wneud hynny trwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg yn ôl dewis personol yr unigolyn,
- sicrhau gwasanaethau Cymraeg o ansawdd uchel,
- hyrwyddo a hwyluso defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle.

Mae'r Gymdeithas yn cydnabod y gall aelodau'r cyhoedd fynegi eu barn a'u hanghenion yn well yn eu dewis iaith. Mae hefyd yn cydnabod mai mater o arfer da yn hytrach na goddefgarwch yw galluogi'r cyhoedd i ddefnyddio'r Gymraeg ac y gall gwadu'r hawl i ddefnyddio eu dewis iaith eu rhoi mewn sefyllfa anfanteisiol. Bydd y Gymdeithas felly yn cynnig i'r cyhoedd yr hawl i ddewis pa iaith i'w defnyddio wrth ymdrin â hi yn unol â'r egwyddor isod.

2. CYFLWYNIAD

➤ **Cefndir a Gwasanaethau Corfforaethol**

- Sefydlwyd Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru gan grŵp o bobl leol â diddordeb a welodd yr angen am dai ychwanegol yn y Drenewydd yn neilltuol i ychwanegu at y tai a ddarparwyd gan yr awdurdod lleol a Bwrdd Datbygu Cymru Wledig.
- Cofrestrodd y Gymdeithas gyda'r Gorfforaeth Letya ar 24 Mawrth 1975.
- Mae'r Bwrdd Rheoli yn cynnwys pobl o amrywiaeth eang o gefndiroedd a lleoliadau (yn cynnwys tenantiaid) gyda'r brif nod o ddarparu a rheoli tai ym mhob rhan o ardal weithredu'r Gymdeithas
- Ar 31 Mawrth 2009 roedd Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru yn rheoli **1,298** uned. Hi yw prif Gymdeithas Tai Canolbarth Cymru.

➤ **Strwythur ac Ardal Weithredu**

- Caiff y Gymdeithas ei rheoli gan Fwrdd yn cynnwys dim mwy na 15 aelod. Gall hyd at bump o aelodau'r Bwrdd fod yn denantiaid.
- Mae Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru yn Gymdeithas Ddiwydiannol a Darbodus Anelusennol a gofrestrodd gyda'r Awdurdod Gwasanaethau Ariannol dan rif cofrestru MS21416R.
- Mae wedi cofrestru gyda Llywodraeth Cynulliad Cymru fel Landlord Cymdeithasol Cofrestredig dan rif cofrestru LO13.
- Mae Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru yn grŵp o gwmnïau gydag un is-gwmni ar hyn o bryd – Gofal a Thrwsio ym Mhowys.
- Mae Gofal a Thrwsio ym Mhowys yn Gymdeithas Ddiwydiannol a Darbodus gydag amcanion elusennol a gofrestrodd gyda'r Awdurdod Gwasanaethau Ariannol dan rif cofrestru 29535R.
- Mae Gofal a Thrwsio ym Mhowys hefyd wedi cofrestru gyda Llywodraeth Cynulliad Cymru fel Landlord Cymdeithasol Cofrestredig dan rif cofrestru J135.
- Mae gan Gymdeithas Tai Canolbarth Cymru ddiddordeb rheoli yn Gofal a Thrwsio ym Mhowys. Mae nifer o aelodau Gofal a Thrwsio ym Mhowys wedi eu

henwebu gan Fwrdd Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru. Mae'r Prif Weithredydd ac Ysgrifennydd y Cwmni yn un o'r enwebeion hyn.

- Prif Weithredydd Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru yw Ysgrifennydd cwmni Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru a hefyd Gofal a Thrwsio ym Mhowys.
- Mae'r Gymdeithas wedi tyfu llawer o'i dechreuad yn y Drenewydd yn 1974. Ehangodd ei hardal ddaearyddol i gynnwys pob rhan o Ganolbarth Cymru: Sir Drefaldwyn, Sir Faesyfed, Brycheiniog a rhannau o Geredigion.
- Mae'r Gymdeithas yn bwriadu canolbwyntio'n bennaf ar ei swyddogaeth graidd o ddatblygu a chynnal tai safon uchel a fforddiadwy i bobl mewn angen a darparu gwasanaeth rheoli safon uchel, effeithiol a gofalgarn.
- Mae hefyd yn cydnabod pwysigrwydd tai yn y gymuned ehangach ac yn teimlo ei bod yn bwysig ystyried sut y gall ddefnyddio ei nerth economaidd i drin rhai o'r anghenion ehangach hynny.
- Mae'r Gymdeithas yn gweithredu o'i phencadys yn y Drenewydd ac mae ganddi swyddfa ardal yn Llandrindod sydd ar agor un diwrnod yr wythnos.
- Mae gan y Gymdeithas anheddau ledled Powys a Cheredigion, a rhoddir manylion y mwyafrif ohonynt islaw:

Abermiwl
Aberystwyth
Llanfair ym Muallt
Caersws
Aberteifi
Carno
Yr Ystog
Cleirwy
Derwenlas
Llandysilio
Cegidfa
Tref y Clawdd
Cnwclas
Llanbedr Pont Steffan
Llandrindod
Llanfyllin
Llangurig
Llanidloes
Llansantffraid
Llanwrin
Llanwrtyd

Llanymynech
Machynlleth
Drefaldwyn
Y Drenewydd
Pen-y-Bont
Pont Robert
Cei'r Trallwng
Llanandras
Rhaeadr
Sarn
Y Trallwng
Llanddewi yn Hwytyn

➤ **Defnyddwyr Gwasanaeth**

Prif nod y Gymdeithas yw darparu a chynnal tai safon uchel a fforddiadwy. Felly ei brif gwsmeriaid yw ymgeiswyr na all gael neu gynnal eu llety eu hunain, a thenantiaid a arferai fod dan anfantais felly. Mae hyn yn cynnwys y diilydol (nid yw hon yn rhestr gynhwysfawr):

- Pobl ar incymau isel.
- Pobl gydag anabledd un ai feddyliol, corfforol neu'r ddau.
- Pobl sydd angen cymorth ychwanegoil i gynnal tenantiaeth oherwydd amgylchiadau sy'n eu gwneud yn agored i niwed yn llygad cymdeithas.
- Pobl sy'n ddigartref neu dan fygythiad bod yn ddigartref.

➤ **Yr Iaith Gymraeg**

- Dengys yr ystadegau yn ôl wardiau o gyfrifiad 2001 fod gan rannau o Bowys ganrannau uchel o siaradwyr Cymraeg, yn fwyaf arbennig Dyffryn Dyfi (Machynlleth 54.2%, Glantwymyn 60.2% a Llanbryn-mair 53.8%) a rhannau eraill o Ogledd Powys (Banw 60.2%, Llanfihangel 53% a Llanrhaeadr-ym-Mochnant 54.6%) a hefyd Gwmtwrch yn Ne Powys (54.6%).
- Fodd bynnag, mae'r cyfrifiad yn dangos fod gan rannau eraill o Bowys ganrannau isel iawn o siaradwyr Cymraeg, yn fwyaf arbennig ardaloedd y Clas ar Wy (9.6%), Gwernyfed (8.7%) a'r Gelli Gandryll (7.5%) yn Ne Powys a rhannau o hen sir Faesyfed – Llangynllo (9.8%), Pencraig (9.8%) a Llangatwg (9.7%) yng nghornel de ddwyreiniol Powys.
- Mae'r cyfrifiad ar gyfer Ceredigion yn dangos darlun gwahanol iawn gyda pob un heblaw 11 (o 40) ward â mwy na 50% o siaradwyr Cymraeg. O'r 11 ward hyn, mae wyth yn nhref prifysgol Aberystwyth a'r cylch sydd â nifer fawr o fyfyrwyr yn y boblogaeth.

- Mae dros 60% o boblogaeth wyth ward yng Ngheredigion yn nodi eu bod yn siarad Cymraeg.
- Cyhoeddodd Llywodraeth Cynulliad Cymru gynllun gweithredu cenedlaethol ar gyfer Cymru dwyieithog, Iaith Pawb, ym mis Chwefror 2003. Mae'r Gymdeithas wedi gweithio gyda Bwrdd yr Iaith Gymraeg i ddatblygu'r cynllun hwn yn unol â'r cynllun gweithredu cenedlaethol. Mae'r Gymdeithas yn ymroddedig i weithredu yn unol ag egwyddorion Iaith Pawb a ni fydd yn newid y cynllun heb gysylltu gyda Bwrdd yr Iaith Gymraeg.

Dylid anfon cwynion yn gysylltiedig â'r cynllun hwn, neu awgrymiadau ar gyfer ei wella, at:

Mr Shane Perkins
Prif Weithredydd
Cymdeithas Tai Canolbarth Cymru
Bryn Aderyn
Y Banc
Y Drenewydd
Powys
SY16 2AB
Ffôn: 01686 627476
E-bost: sperkins@mid-walesha.co.uk

3. CYNLLUNIO A CHYFLWYNO GWASANAETHAU

3.1 Polisiâu a Mentrau

3.1.1 Prif ffrydio yw'r term a ddefnyddir i ddisgrifio'r gwaith a wneir o dan y mesur hwn. Mae'r Gymdeithas yn gweithredu yn unol â diffiniad Llywodraeth y Cynulliad o brif ffrydio'r Gymraeg, sef:

"Ystyried y Gymraeg ymhob agwedd o'ch gwaith ac ymhob peth rydych yn ei wneud, gyda'r nod o sicrhau bod pob cyfle yn cael ei gymryd i hyrwyddo a chefnogi'r iaith Gymraeg; cyfrannu at weledigaeth y Llywodraeth o Gymru wir ddwyieithog; a cynllunio, darparu a gwerthuso gwasanaethau yn y Gymraeg a'r Saesneg".

3.1.2 Wrth lunio polisiâu a mentrau newydd, neu wrth ddiwygio polisiâu, bydd y Gymdeithas yn asesu eu heffaith ieithyddol gan ofalu eu bod yn gyson â'r Cynllun Iaith hwn ac yn sicrhau bydd mesurau yn y Cynllun yn cael eu gweithredu wrth roi polisiâu a mentrau newydd ar waith.

3.1.3 Bydd y Gymdeithas yn ymgynghori â'r Bwrdd ymlaen llaw ynglŷn ag unrhyw fwriad fyddai'n effeithio'n uniongyrchol ar y Cynllun Iaith hwn. Ni newidir y Cynllun hwn heb gytundeb y Bwrdd ymlaen llaw.

3.1.4 Byddwn yn sicrhau bod y sawl sydd yn ymwneud â llunio polisiâu yn ymwybodol o'r Cynllun ac o gyfrifoldebau'r Gymdeithas o dan y Cod Rheoliadol a Deddf yr Iaith Gymraeg 1993.

3.1.5 Gall Cymdeithasau Tai gyfrannu at ddatblygiad yr iaith Gymraeg ar lefel lleol neu gymunedol a byddwn yn anelu i sicrhau fod polisiâu a mentrau newydd y Gymdeithas yn hyrwyddo a hwyluso defnydd o'r Gymraeg pryd bynnag y bydd hynny'n bosibl.

3.2 Darparu Gwasanaeth

- 3.2.1 Byddwn yn sicrhau bod cymaint â phosibl o'n gwasanaethau ar gael yn Gymraeg a byddwn yn hysbysu'r cyhoedd pan fyddant ar gael.
- 3.2.2 Bydd y Gymdeithas yn cyflawni'r ymrwymïadau a nodir yn y Cynllun drwy weithredu'r trefniadau canlynol:
- Trefnu'r tîm gwasanaeth fel bod staff sy'n siarad Cymraeg yn medru delio â'r cyhoedd sy'n siarad Cymraeg.
 - Galluogi swyddogion sy'n siarad Cymraeg i gynorthwyo swyddog arall pan gwyd yr angen.
 - Mabwysïadu gweithdrefnau neu systemau sy'n hwyluso darparu gwasanaeth yn newis iaith y sawl sy'n derbyn y gwasanaeth.
 - Cyflogi cyfieithwyr proffesiynol.
 - Codi ymwybyddiaeth ymysg staff y Gymdeithas am y Cynllun Iaith.
 - Ystyried yr angen i gynyddu argaeledd sgiliau iaith Gymraeg drwy hyfforddi a phenodi.

3.3 Gwasanaethau a gyflwynir i'r cyhoedd gan sefydliadau eraill

Swyddogaethau rheoleiddio a gwasanaethau trydydd parti

- 3.3.1 Bydd unrhyw gontractau neu drefniadau a wnawn gyda thrydydd parti yn gyson â rhannau perthnasol y Cynllun hwn. Ein nod yw sicrhau bod cyrff trydydd parti yn deall ac yn gweithredu'r hyn sydd angen iddynt ei wneud er mwyn cwrdd â gofynion y Cynllun Iaith.
- 3.3.2 Wrth osod contract bydd y Cyfarwyddwr perthnasol yn gyfrifol am sicrhau bod yr asiantaeth neu'r cwmni sy'n ymgymryd â'r gwaith ar ran y Gymdeithas yn cydymffurfio â rhannau perthnasol y Cynllun.
- 3.3.3 Gwneir hyn trwy gynnwys manylion perthnasol am ofynion y Cynllun yn y dogfennau tendro, contractau ac amodau a yrrir at yr asiantaeth neu'r cwmni perthnasol.

Partneriaethau

- 3.3.4 Mae'r Gymdeithas yn gweithio mewn partneriaeth â chyrff cyhoeddus, sefydliadau o'r sector gwirfoddol ac asiantaethau eraill. Mae'r Gymdeithas yn gweithredu ar sawl lefel wrth gydweithio ag eraill:
- Pan fo'r Gymdeithas yn arwain partneriaeth, yn strategol ac yn ariannol, bydd yn sicrhau fod y ddarpariaeth gyhoeddus yn unol â'r Cynllun Iaith.

- Pan fo'r Gymdeithas yn ymuno â phartneriaeth y mae corff arall yn ei arwain, bydd mewnbwn y Gymdeithas i'r bartneriaeth yn cydymffurfio â'r Cynllun Iaith a bydd y Gymdeithas yn annog partion eraill i gydymffurfio.
- Pan fo'r Gymdeithas yn gweithredu fel rhan o gonsortiw, bydd yn annog y consortiw i fabwysiadu polisi iaith Gymraeg. Wrth weithredu'n gyhoeddus yn enw'r consortiw bydd y Gymdeithas yn gweithredu'n unol â'r Cynllun Iaith.

3.4 Safonau Ansawdd

- 3.4.1 Bydd gwasanaethau a ddarperir yn Gymraeg ac yn Saesneg o ansawdd cyfartal a chânt eu darparu o fewn yr un amserlen.
- 3.4.2 Bydd y Gymdeithas yn datgan yr egwyddor ganolog hon mewn dogfennau allweddol fel cynlluniau corfforaethol ac adroddiadau blynyddol. Dylid ei ddatgan hefyd mewn sefyllfaoedd eraill lle gwneir datganiadau ynglŷn â chyfle cyfartal a safon gwasanaeth.

4. DELIO Â'R CYHOEDD SY'N SIARAD CYMRAEG

4.1 Gohebiaeth

- 4.1.1 Mae'r Gymdeithas yn croesawu gohebiaeth yn y Gymraeg.
- 4.1.2 Ymdrinnir â phob gohebiaeth yn brydlon a ni ddylai gohebu drwy gyfrwng y Gymraeg ynddo'i hun arwain at oedi. Bydd ein targedau ar gyfer ateb gohebiaeth yn Gymraeg yr un peth â'n targedau ar gyfer ateb gohebiaeth yn Saesneg.
- 4.1.3 Pan fydd rhywun yn ysgrifennu atom yn Gymraeg, byddwn yn paratoi ateb yn Gymraeg (os oes angen ateb).
- 4.1.4 Pan fyddwn yn dechrau gohebu ag unigolyn, grŵp neu sefydliad, byddwn yn gwneud hynny'n ddwyieithog oni fyddwn yn gwybod y byddai'n well ganddynt ohebu yn Gymraeg neu'n Saesneg yn unig.
- 4.1.5 Pan fyddwn yn anfon gohebiaeth safonol neu gylchlythyr at gynulleidfa eang, bydd yn ddwyieithog oni bai ein bod yn gwybod y byddai'n well gan bob derbynydd ei gael yn Gymraeg neu yn Saesneg yn unig.
- 4.1.6 Os bydd yn rhaid cyhoeddi fersiwn Cymraeg a Saesneg o unrhyw ohebiaeth ar wahân, ein harfer safonol fydd sicrhau bod y ddau fersiwn ar gael ar yr un pryd ac am yr un pris (os yn berthnasol).
- 4.1.7 Bydd deunydd fydd wedi'u hamgáu gyda llythyrau Cymraeg yn Gymraeg neu'n ddwyieithog. Bydd deunyddiau fydd wedi eu hamgáu gyda llythyrau dwyieithog yn ddwyieithog.
- 4.1.8 Byddwn yn mwyn cofnodi manylion y rhai sy'n dymuno delio â'r Gymdeithas yn Gymraeg.
- 4.1.9 Byddwn yn cytuno ar drefniadau ar gyfer gohebiaeth a threfnu cyfieithu.

4.2 Cyfathrebu dros y ffôn

- 4.2.1 Mae'r Gymdeithas yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a'n harfer safonol yw sicrhau gall y cyhoedd siarad yn Gymraeg neu'n Saesneg wrth ddelio â ni dros y ffôn.
- 4.2.2 Bydd staff ein switsfwrdd yn ateb galwadau ffôn gyda chyfarchiad dwyieithog.
- 4.2.3 Bydd neges ddwyieithog ar beiriannau ateb yn y derbynfeydd a'r switsfwrdd.
- 4.2.4 Os bydd galwr yn dymuno siarad Cymraeg, bydd y switsfwrdd yn ymdrechu i drosglwyddo'r galwad i siaradwr Cymraeg sy'n gymwys i ddelio â'r ymholiad. Ni fedrwn warantu y bydd siaradwr Cymraeg ar gael ar unwaith i dderbyn yr alwad.
- 4.2.5 Os bydd galwr yn ffonio llinell uniongyrchol ac yn dymuno siarad Cymraeg, ond na all y person sy'n cymryd yr alwad wneud hynny, yna eglurir hynny yn gwrtais a chaiff yr alwad ei drosglwyddo i gydweithiwr sy'n siarad Cymraeg ac sy'n gymwys i ddelio â'r ymholiad.
- 4.2.6 Os na fydd siaradwr Cymraeg cymwys ar gael rhoddir dewis i'r galwr naill ai
- Aros i siaradwr Cymraeg ffonio'n ôl cyn gynted â phosibl,
 - Cyflwyno'r ymholiad yn Gymraeg, drwy lythyr neu e-bost, neu
 - Parhau â'r alwad yn Saesneg.
- 4.2.7 Er mwyn cwrdd â'n nod o drin y Gymraeg a'r Saesneg ar sail gyfartal byddwn yn gweithredu'r camau canlynol i alluogi siaradwyr Cymraeg i ddelio â'r Gymdeithas yn Gymraeg dros y ffôn:
- Sicrhau bod gennym swyddogion switsfwrdd/derbynfeydd dwyieithog, drwy hyfforddi a/neu benodi.
 - Darparu cyfeirlyfr mewnol o siaradwyr Cymraeg y gellir trosglwyddo galwadau iddynt.
 - Rhoi canllawiau i staff ar sut i ddelio â galwadau ffôn gan siaradwyr Cymraeg a sicrhau eu bod yn gyfarwydd â hwy.

4.3 Cyfarfodydd Cyhoeddus

- 4.3.1 Pan gynhelir cyfarfodydd cyhoeddus gan y Gymdeithas, gan gynnwys cynadleddau a digwyddiadau eraill tebyg, byddwn yn egluro i'r rhai fydd yn bresennol y bydd croeso iddynt gyfrannu drwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg. Fe fydd amgylchiadau lle bydd yn briodol ar sail gwybodaeth i gynnal yr holl weithgareddau yn ddwyieithog, yn Gymraeg yn unig neu'n Saesneg yn unig.

- 4.3.2 Byddwn yn mabwysiadu dull o sefydlu dewis iaith wrth wneud y trefniadau ar gyfer cyfarfodydd cyhoeddus. Byddwn yn dilyn y drefn ganlynol:
- Bydd hysbysiadau cyhoeddus, gwahoddiadau a phapurau eraill sy'n nodi'r trefniadau ar gyfer y digwyddiadau hyn yn ei gwneud yn glir fod croeso i'r cyhoedd gyfrannu yn Gymraeg neu yn Saesneg.
 - Byddwn yn gwahodd y rhai sy'n bwriadu bod yn bresennol i roi gwybod i'r trefnwyr os ydynt yn dymuno defnyddio Cymraeg neu Saesneg.
 - Bydd y trefnydd yn asesu os oes angen cyfleusterau cyfieithu. Yn ogystal ag ystyried a yw'r Gymdeithas wedi ei hysbysu o ddewis iaith y mynychwyr, bydd yn ystyried lleoliad y digwyddiad, pwy fydd yn debygol o fod yn bresennol a'r pwnc dan sylw.
- 4.3.3 Pan fydd siaradwyr Cymraeg ymysg y rhai a wahoddir neu os yw'n wybyddus fod siaradwyr Cymraeg am fynychu, dylid cynnal cyfarfodydd yn ddwyieithog.
- 4.3.4 Bydd ein staff yn gwneud eu gallu ieithyddol yn glir mewn cyfarfodydd, er enghraifft drwy gyfarch pobl yn ddwyieithog a defnyddio bathodynau "Iaith Gwaith" Bwrdd yr Iaith Gymraeg.

4.4 Cyfarfodydd Eraill

- 4.4.1 Mae'r Gymdeithas yn croesawu cyfarfodydd gyda'r cyhoedd yn Gymraeg neu'n Saesneg, ond oherwydd prinder siaradwyr Cymraeg mewn rhai meysydd ni allwn warantu cyfarfodydd wyneb yn wyneb yn Gymraeg ar bob achlysur. Os ydym yn methu cwrdd â'r gofyn yn rheolaidd byddwn yn ystyried camau gweithredu megis ail-leoli staff, hyfforddiant a recriwtio (gweler 4.4.4).
- 4.4.2 Pan fyddwn yn trefnu neu'n mynychu cyfarfod wyneb yn wyneb â'r cyhoedd byddwn yn canfod eu dewis iaith ar y cyfle cyntaf a, lle bynnag y bo'n bosibl, byddwn yn sicrhau bod aelod o staff cymwys sy'n siarad Cymraeg yn delio â'r rhai sy'n nodi mai Cymraeg yw eu dewis iaith.
- 4.4.3 Os na fydd siaradwr Cymraeg cymwys ar gael, byddwn yn cynnig iddynt barhau â'r cyfarfod yn Saesneg, neu ddelio â'r mater drwy ohebu yn Gymraeg.
- 4.4.4 Os yw'n amlwg bod galw cyson am gyfarfodydd wyneb yn wyneb drwy gyfrwng y Gymraeg a'n bod yn methu cwrdd â'r gofyn hwnnw, byddwn yn ystyried camau gweithredu megis hyfforddi neu benodi staff dwyieithog neu leoli staff sy'n siarad Cymraeg mewn gweithleoedd lle mae aelodau Cymraeg o'r cyhoedd yn aml yn dymuno trafod materion gyda'r Gymdeithas.

4.5 Cyfathrebu â'r cyhoedd mewn ffyrdd eraill

- 4.5.1 Byddwn yn ystyried y ffyrdd gorau o gwrdd ag anghenion siaradwyr Cymraeg ym mha fodd bynnag byddwn yn delio â'r cyhoedd.
- 4.5.2 Byddwn yn ystyried gofynion y Cynllun hwn wrth ddarparu neu gynllunio systemau technoleg gwybodaeth newydd, neu wrth ddarparu cyfryngau rhyngweithiol.

5. WYNEB CYHOEDDUS Y GYMDEITHAS

5.1 Hunaniaeth gorfforaethol

5.1.1 Mae'r Gymdeithas yn ymroddedig i ddatblygu hunaniaeth gorfforaethol ddwyieithog a byddwn yn mabwysiadu delwedd gyhoeddus ddwyieithog yn ystod oes y Cynllun hwn.

5.2 Arwyddion

5.2.1 Pan fyddwn yn adnewyddu neu ailosod unrhyw arwyddion byddwn yn sicrhau bod fersiynau newydd yn gwbl ddwyieithog. Bydd arwyddion sy'n cael eu codi am y tro cyntaf yn gwbl ddwyieithog.

5.2.2 Bydd maint, safon eglurder ac amlygrwydd y geiriau ar arwyddion yn parchu'r egwyddor o gydraddoldeb iaith.

5.2.3 Arfer safonol y Gymdeithas fydd darparu arwyddion dwyieithog, ond mewn achosion pan gaiff arwyddion Cymraeg a Saesneg eu darparu ar wahân byddent yn gyfartal o ran ffurf, maint, ansawdd, eglurder ac amlygrwydd.

5.3 Cyhoeddi a Phrintio Deunydd

5.3.1 Bydd y dogfennau sydd i'w cyhoeddi'n ddwyieithog yn cynnwys y rhai a gyhoeddir neu sydd ar gael i'r cyhoedd yn gyffredinol ac sy'n:

- Darparu gwybodaeth ar wasanaethau'r Gymdeithas.
- Esbonio a rhoi cyfarwyddwyd ar ddatblygiadau neu wasanaethau newydd.
- Ymgynghori'n gyffredinol ar faterion mae'r Gymdeithas am gael barn y cyhoedd arnynt.
- Cyhoeddi gwybodaeth benodol i'r cyhoedd yn gyffredinol ar agweddau o'r gwasanaethau a ddarperir i'r cyhoedd.
- Cyhoeddiadau blynyddol neu gyfnodol.

5.3.2 Ein harfer safonol fydd darparu cyhoeddiadau dwyieithog, ond mewn rhai achosion am resymau ymarferol, byddwn yn cyhoeddi fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân. Mewn achosion o'r fath byddwn yn dosbarthu'r fersiynau yr un pryd a'i gilydd. Byddent hefyd yr un mor hawdd i'w cael a bydd y ddwy fersiwn yn cynnwys neges yn dweud bod fersiwn ar gael yn yr iaith arall.

5.3.3 Pan gyhoeddir dogfen â phris iddi, ni fydd pris fersiwn Gymraeg y ddogfen yn uwch na phris y fersiwn Saesneg.

- 5.3.4 Ni fydd y Gymdeithas yn defnyddio'r dull annerbyniol o gyhoeddi yn yr un iaith a chynnig anfon copi yn yr iaith arall pan dderbynnir cais amdano.
- 5.3.5 Byddwn yn sicrhau fod staff a'r rhai sy'n gyfrifol am argraffu yn gwybod am y polisi a'r gweithdrefnau ar gyfer cyhoeddi
- 5.3.6 Bydd y Gymdeithas yn ymchwilio cyfleoedd i gydweithio gyda chyrff eraill wrth gynhyrchu gwaith i'w gyhoeddi sy'n debyg neu'r un fath.
- 5.3.7 Byddwn yn sicrhau bod ein gwefan yn gwbl ddwyieithog ac y bydd deunydd ar gael i'w ddarllen yn y ddwy iaith ar yr un pryd erbyn diwedd oes y Cynllun hwn.
- 5.3.8 Byddwn yn sicrhau bod testun Cymraeg ein cyhoeddiadau o safon uchel a bod y cywair yn briodol ar gyfer y gynulleidfa darged.

5.4 Ffurflenni a deunydd esboniadol

- 5.4.1 Byddwn yn paratoi rhaglen, y cytunir arni gyda Bwrdd yr Iaith Gymraeg, i gynyddu nifer y ffurflenni sydd ar gael yn ddwyieithog gan anelu i sicrhau bod ein holl ffurflenni cyhoeddus yn ddwyieithog erbyn diwedd oes y Cynllun hwn.
- 5.4.2 Ein harfer safonol fydd i gynhyrchu ffurflenni dwyieithog gyda'r ddwy iaith yn ymddangos gyda'i gilydd yn yr un ddogfen.
- 5.4.3 Mewn rhai achosion (efallai oherwydd cymhlethdod ffurflen) ni fydd cynhyrchu fersiwn dwyieithog yn ymarferol a gallai fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân fod yn fwy priodol. Mewn achosion o'r fath, dylai'r fersiynau Cymraeg a Saesneg:
- Gael eu cyhoeddi'r un pryd.
 - Fod yr un mor hawdd i'w cael mewn swyddfeydd a manau dosbarthu eraill.
 - Gael eu dosbarthu gyda'i gilydd, a
 - Cynnwys neges sy'n cadarnhau bod y ffurflen ar gael hefyd yn yr iaith arall.
- 5.4.4 Bydd y Gymdeithas yn ceisio sefydlu dewis iaith aelodau o'r cyhoedd drwy gynnwys cwestiwn "dewis iaith" ar y ffurflen gyntaf mewn cyfres. Unwaith y bydd dewis iaith unigolyn yn hysbys byddwn yn dosbarthu deunydd Cymraeg, Saesneg, neu ddwyieithog o hynny ymlaen fel sy'n briodol.
- 5.4.5 Byddwn yn sicrhau bod cysondeb termau yn arfer rheolaidd wrth baratoi ffurflenni.

5.5 Datganiadau i'r Wasg

- 5.5.1 Mae datganiadau i'r wasg yn rhan amlwg o wyneb cyhoeddus y Gymdeithas a byddwn felly yn eu cyhoeddi yn ddwyieithog fel arfer.

5.6 Ymgyrchoedd Marchnata a Chyhoeddusrwydd

- 5.6.1 Wrth fynd ati i gyflawni gweithgareddau hysbysebu a chyhoeddusrwydd, gan gynnwys cynhyrchu pamffledi, deunyddiau clywedol, trefnu arddangosfeydd a seminarau, ymgyrchoedd hysbysebu ac ymchwil farchnad, byddwn yn gweithredu'r amcanion canlynol:
- Cynhyrchu pob deunydd cyhoeddusrwydd yn Gymraeg a Saesneg.
 - Cynnal arolygon cyhoeddus yn ddwyieithog, boed drwy'r post neu wyneb yn wyneb.
- 5.6.2 Caiff rhai o'r gweithgareddau uchod eu cynnal yn Gymraeg yn unig mewn digwyddiadau Cymraeg penodol megis Eisteddfod.

5.7 Hysbysiadau Swyddogol, Hysbysiadau Cyhoeddus a Hysbysebu Recriwtio Staff

- 5.7.1 Ein harfer safonol fydd sicrhau bod ein hysbysiadau swyddogol, hysbysiadau cyhoeddus a hysbysebion recriwtio staff yn ymddangos yn ddwyieithog gyda'r fersiynau Cymraeg a Saesneg gyda'i gilydd. Byddent yn gyfartal o ran ffurf, maint, ansawdd, eglurder ac amlygrwydd.
- 5.7.2 Darperir pecynnau gwybodaeth, megis swydd ddisgrifiadau a manylion personol yn Gymraeg a Saesneg ar gyfer pob swydd ble mae sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol neu'n ddymunol.
- 5.7.3 Bydd hysbysebion am swyddi y mae sgiliau Cymraeg yn hanfodol ar eu cyfer yn ymddangos yn Gymraeg ymhob cyhoeddiad, gyda nodyn esboniadol yn Saesneg ar gyfer cyhoeddiadau Saesneg neu ddwyieithog.

6. GWEITHREDU AC ADOLYGU'R CYNLLUN

6.1 Staffio

- 6.1.1 Bydd y Gymdeithas yn rhoi trefniadau yn eu lle i sicrhau i'r graddau sy'n rhesymol ymarferol bod gan y gweithfannau sydd â chyswllt â'r cyhoedd fynediad i staff sydd â'r sgiliau priodol yn yr iaith Gymraeg er mwyn galluogi'r gweithleoedd hynny i ddarparu gwasanaeth yn y Gymraeg. Bydd y graddau y ceir hyn yn angenrheidiol neu'n bosibl yn amrywio yn ddibynnol ar y gwasanaeth a'r ardal.
- 6.1.2 Er mwyn sicrhau bod gennym sgiliau iaith Gymraeg priodol yn y manau cywir, byddwn yn dilyn y drefn ganlynol:
- Byddwn yn nodi'r gweithfannau a'r swyddi hynny lle mae'r gallu i siarad Cymraeg yn dymunol neu'n hanfodol (gweler 6.1.5).
 - Byddwn yn cynnal archwiliad i sefydlu nifer y staff sydd â sgiliau yn y Gymraeg yn ogystal â lefel eu gallu, a'u lleoliad.
 - Caiff canlyniadau'r ddau ymarferiad hyn eu cymharu er mwyn nodi gweithfannau lle mae prinder staff sydd efo'r sgiliau priodol yn yr iaith Gymraeg.
- 6.1.3 Byddwn yn ymateb i unrhyw ddiffyg sgiliau drwy ein gweithgareddau recriwtio a hyfforddi, neu drwy ystyried y posibilrwydd o ail-leoli staff yn fewnol.
- 6.1.4 Byddwn yn mabwysiadu rhaglen weithredu ar gyfer cyflawni hyn gan sicrhau bod rheolwyr ac eraill sy'n gyfrifol am recriwtio yn gyfarwydd â'r trefniadau.
- 6.1.5 Byddwn yn gosod gofynion ieithyddol (dymunol neu hanfodol) ar rai swyddi gan ystyried y ffactorau canlynol:
- Maint ac amllder y cysylltiad gyda'r cyhoedd.
 - Gallu cyfredol yr Uned neu Swyddfa i gyflwyno gwasanaeth wyneb yn wyneb drwy gyfrwng y Gymraeg.
 - Arbenigedd y swydd, h.y. efallai bod sgiliau yn yr iaith Gymraeg yn allweddol mewn rhai meysydd penodol.
 - Os yw'n swydd mewn ardal benodol, yna asesiad o'r nifer/canran o siaradwyr Cymraeg yn yr ardal.
- 6.1.6 Wrth asesu ein hanghenion staffio, byddwn yn darparu ar gyfer cynnydd posibl yn y galw am wasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg wrth i gynlluniau gael eu gweithredu ac wrth i siaradwyr Cymraeg ymateb i'r cynnig am wasanaeth Cymraeg.
- 6.1.7 Byddwn yn ymdrechu i gyflwyno ein trefniadau staffio mewn modd sensitif drwy annog a chefnogi pob aelod o'r staff i gymryd rhan. Byddwn yn datblygu sgiliau

yn yr iaith yn ogystal ag agwedd gefnogol at ddarparu gwasanaethau. Byddwn yn datblygu sgiliau yn yr iaith yn ogystal â meithrin agwedd gefnogol tuag at ddarparu gwasanaethau dwyieithog. Ni ddylai aelodau o staff di-Gymraeg deimlo dan fygythiad, ac ni ddylid atal rhai sy'n dymuno ymarfer eu Cymraeg rhag gwneud hynny. Byddwn yn trin sgiliau ieithyddol mewn modd tebyg i unrhyw sgiliau eraill sydd eu hangen yn y gweithle.

6.1.8 Anogwn staff i gryfhau eu sgiliau iaith Gymraeg drwy gymryd pob cyfle i ddefnyddio'r iaith Gymraeg yn y gweithle.

6.2 Recriwtio

6.2.1 Pan fydd yn ddymunol neu'n hanfodol bod ymgeisydd yn meddu ar sgiliau yn yr iaith Gymraeg, nodir hyn yn glir yn adran gymwysterau'r swydd ac mewn hysbysebion. Byddwn hefyd yn nodi'r lefel cymhwyster sydd ei angen ar gyfer y swydd, er enghraifft "siarad Cymraeg yn rhugl".

6.2.2 Lle na benodir ymgeisydd addas sydd â sgiliau yn yr iaith Gymraeg i swydd lle mae'r Gymraeg yn ddymunol, anogir y sawl a benodir i ddysgu Cymraeg.

6.2.3 Os bu anhawster recriwtio unigolyn sy'n siarad Cymraeg i swydd lle mae'r Gymraeg yn hanfodol, efallai y bydd angen ystyried penodi rhywun nad yw'n siarad Cymraeg. Yn yr achos yma, yr arferiad fydd un ai:

- Hysbysebu eto gan ddweud bydd ymgeiswyr di-Gymraeg yn cael eu hystyried ar yr amod eu bod yn ymrwymo i ddysgu Cymraeg i safon arbennig o fewn amser penodol, gyda'r lefel o gymhwyster i'w phrofi.
- Hysbysebu penodiad dros-dro a'i adolygu er mwyn diwallu'r angen mewn ffordd arall, neu
- Ail hysbysebu wedi amser penodol.

6.2.4 Os penodir ymgeisydd nad yw'n gallu siarad Cymraeg i swydd lle mae'r gallu i siarad Cymraeg yn cael ei ystyried yn hanfodol, bydd y gallu i ddysgu'r iaith hyd at lefel benodol o fedrusrwydd, o fewn cyfnod rhesymol y cytunir arno, yn un o amodau cyflogi. Caiff cynnydd tuag at y targed ei fonitro'n rheolaidd.

6.3 Hyfforddiant Cymraeg

6.3.1 Byddwn yn cefnogi'r Cynllun Iaith hwn drwy annog a chefnogi aelodau o staff i ddysgu Cymraeg neu wella eu sgiliau yn y Gymraeg.

6.3.2 Byddwn yn cynllunio ein rhaglen hyfforddiant yn ofalus ac yn canolbwyntio adnoddau ar y manau hynny o'n gwasanaeth lle bydd cyfathrebu aml gyda siaradwyr Cymraeg, neu lle mae gofynion ieithyddol i'r swydd.

- 6.3.3 Mae'n fuddiol bod dysgwyr yn gwybod am gydweithwyr sy'n siarad Cymraeg a byddwn yn annog y staff i geisio cynorthwyo'r rheiny sy'n dysgu.
- 6.3.4 Bydd geiriaduron a deunydd electronig ar gael i gynorthwyo staff sy'n dysgu Cymraeg.
- 6.3.5 Bydd y Gymdeithas hefyd yn rhoi hyfforddiant ymwybyddiaeth i staff ynglŷn â gofynion y Cynllun hwn. Ein harfer safonol fydd cynnwys hyfforddiant o'r fath wrth anwytho staff newydd.

6.4 Hyfforddiant Galwedigaethol

- 6.4.1 Bydd Rheolwyr a staff Adnoddau Dynol sydd â chyfrifoldeb am hyfforddiant yn asesu'r angen am hyfforddiant galwedigaethol penodol iaith Gymraeg ar gyfer staff.
- 6.4.2 Byddwn yn datblygu gallu ein staff sy'n siarad Cymraeg i gynnig gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg drwy ddarparu hyfforddiant galwedigaethol yn Gymraeg, pryd bynnag y bo'n ymarferol.
- 6.4.3 Os nad oes cyrsiau parod ar gael yn Gymraeg mewn maes penodol, byddwn yn ystyried trefnu seminarau a gweithgornau ein hunain, neu rwydweithio â sefydliadau eraill.

6.5 Trefniadau Gweinyddol

- 6.5.1 Mae gan y Cynllun hwn awdurdod, cefnogaeth a chymeradwyaeth lawn y Gymdeithas. Y Prif Weithredwr sydd a'r cyfrifoldeb cyffredinol am weithrediad y Cynllun Iaith ac mae gan bob aelod o staff y Gymdeithas gyfrifoldeb i wybod sut mae gweithredu'r Cynllun yn effeithiol.
- 6.5.2 Bydd gan reolwyr gyfrifoldeb am weithredu'r agweddau hynny o'r Cynllun hwn sy'n berthnasol i'w gwaith.
- 6.5.3 Byddwn yn enwi aelod presennol o staff i fod yn gyfrifol am gydlynu a monitro gwaith y Cynllun o ddydd i ddydd.
- 6.5.4 Iaith gweithredu mewnol arferol y Gymdeithas yw'r Saesneg. Byddwn yn edrych am gyfleoedd i alluogi aelodau o staff i ddefnyddio Cymraeg yn y gweithle.

6.5.5 Er mwyn hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle byddwn yn darparu adnoddau megis geiriaduron, meddalwedd terminoleg Cymraeg a meddalwedd eraill cyfrwng Cymraeg i staff.

6.5.6 Pan fo angen byddwn yn gofyn cyngor Bwrdd yr Iaith Gymraeg ynglŷn â defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

6.6 Adolygu Gweithredu'r Cynllun

6.6.1 Mae gan yr uwch swyddog canlynol gyfrifoldeb am arolygu ac adolygu'r Cynllun hwn: Shane Perkins, Prif Weithredydd.

6.6.2 Bydd arolygu'r Cynllun hwn yn weithgaredd parhaus â strwythur iddo. Bydd hyn yn cynnwys arolygu'r meysydd canlynol:

- Cydymffurfiaeth â'r Cynllun.
- Ansawdd y gwasanaeth – edrych ar gwynion a'r gwasanaeth rheng flaen.
- Rheolaeth a gweinyddiad.
- Digonolrwydd sgiliau ieithyddol – yn seiliedig ar ymrwymiadau 6.1-6.4.
- Prif ffrydio.

6.6.3 Byddwn yn defnyddio trefn gwyno arferol y Gymdeithas i gofnodi a delio â chwynion am y Cynllun hwn ac yn sicrhau bod modd arolygu cwynion am y Cynllun yn benodol.

6.6.4 Mae'r Gymdeithas yn croesawu a chofnodi awgrymiadau ar sut i wella'r gwasanaeth.

6.6.5 Bydd y Prif Weithredydd yn rhoi adroddiad i'r Bwrdd yn flynyddol ac yn anfon copi o'r adroddiad at Fwrdd yr Iaith Gymraeg. Bydd yr adroddiad yn dilyn fformat wedi ei gytuno â'r Bwrdd a bydd yn cynnwys gwybodaeth am natur unrhyw gwynion ac awgrymiadau gwelliant i'r Cynllun a dderbyniwyd gan y cyhoedd.

6.7 Cyhoeddi Gwybodaeth

6.7.1 Byddwn yn cynnwys datganiad yn ein hadroddiad perfformiad blynyddol yn nodi ble gall aelod o'r cyhoedd gael gafael ar gopi o'n adroddiad monitro blynyddol at Fwrdd yr Iaith Gymraeg.

6.7.2 Byddwn yn cyhoeddi gwybodaeth yn benodol ar y meysydd canlynol sy'n seiliedig ar y safonau a'r targedau yn y Cynllun (bydd y wybodaeth yma hefyd yn ymddangos yn ein hadroddiad at Fwrdd yr Iaith Gymraeg):

- Nifer a chanran y swyddi y brif dderbynfa / canolfan gyswllt a ddynodwyd yn rhai lle mae'r Gymraeg yn hanfodol ac a lenwyd gan staff dwyieithog.
- Nifer a chanran y staff sydd wedi derbyn hyfforddiant yn y Gymraeg i lefel o gymhwyster penodol.
- Nifer a chanran y staff sydd wedi derbyn hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith.
- Nifer a chanran y staff y Gymdeithas sy'n medru siarad Cymraeg, fesul adran a gweithle neu swyddfa.
- Nifer y cwynion a dderbyniwyd am weithrediad y Cynllun Iaith a chanran y cwynion yr ymdriniwyd â hwy yn unol â safonau corfforaethol y Gymdeithas.

6.8 Cyhoeddusrwydd

- 6.8.1 Byddwn yn sicrhau bod aelodau o'r cyhoedd sy'n delio â'r Gymdeithas yn gwybod am y Cynllun hwn a'i gynnwys, a sut gallent ddelio â'r Gymdeithas yn Gymraeg.
- 6.8.2 Bydd ein dulliau o roi cyhoeddusrwydd i'r Cynllun a'i gynnwys yn dilyn ein trefniadau cyhoeddusrwydd corfforaethol arferol, gan gynnwys sicrhau caiff y Cynllun ei gyhoeddi mewn man amlwg ar ein gwefan.
- 6.8.3 Byddwn yn sicrhau bod staff ac asiantaethau'r Gymdeithas yn gyfarwydd â'r mesurau sydd yn y Cynllun er mwyn gwneud yn siŵr y telir sylw i'r mesurau bob tro mae hynny'n briodol.